

Доц. Палмира Легурска (Институт за български език, БАН)

Sъло

Sъло е името на стара кирилска буква, предаваща звука [дз]. Самата дума означава 'твърде, много'.

Всички знаем, как се работеше до преди двайсетина години. Отиваш в библиотеката, преравяш каталозите, изписваш сигнатурата и чакаш да доставят публикацията. Ако ти провърви, можеш да откриеш в нея нещо, което ти върши работа. Сега предварителните проучвания се правят основно по интернет. Ако някоя публикация не присъства в интернет, шансът ѝ да попадне в полезрението на заинтересуваните читатели значително намалява. Като интернет издание „Sъло“ достига до много по-широк кръг читатели, отколкото някои хартиени издания. Нещо повече, достъпът до „Sъло“ е свободен и неограничен. Генералният директор за изследвания, наука и иновации към Европейската комисия, Роберт-Ян Смитс, поставя задачата до 2020 година всички обществено финансирани научни публикации да станат безплатни. В този смисъл „Sъло“ е изпреварило времето си.

В наши дни се наблюдава разцвет на т.нар. алтернативна наука. Информационното пространство е запълнено с неюфити, които се наемат да решават сложни научни проблеми. Версиите, които те предлагат, често имат аромата на неочакваност и свежест, затова предизвикват интерес сред широката публика. Професионалистите, които са възпитани в духа на по-предпазливи и премерени изказвания, трудно конкурират на това поприще. Техните разсъждения изглеждат безлични и лишени от увлекателност за широката публика и борбата за читателския интерес сякаш е безнадежно загубена. За това положение има заслуга и консерватизмът на мнозина професионалисти, които трудно могат да скъсат със старите представи. Редица специалисти се правят, че не забелязват дейността на псевдоучените – досаден шум, който се вихри сред масите. Обаче с демократизацията на печата науката действително става част от масовата култура. В този смисъл несъмнена заслуга на „Sъло“ е, че не се затваря в недосегаемите висоти на академизма, а публикува материали, насочени към по-широк кръг читатели и написани на разбираем език.

Наред с дилетантите, които създават алтернативна наука, на това направление не са чужди и хора с научни степени и звания. Титлите пред имената им придават авторитетност на техните мнения. Специално когато стане дума за българска история или идентичност, броят на хората, които се чувстват компетентни по въпроса, става доста голям. Историята, етнографията, антропологията и лингвистиката – науките, които могат да осветлят проблемите на националната идентичност – често трябва да отговарят на сложни, понякога заплетени въпроси, за разрешаването на които се

изисква интелектуално усилие, търпеливо задълбочаване в проблематиката и терминологична прецизност. Това не са неща, по които всеки просто може да изказва мнение. Например фактът, че говориш даден език, не е нито достатъчно, нито дори необходимо условие, за да го изследваш научно или да се изказваш аргументирано и убедително за него. Въпреки това лансирането на парадоксални тези, неподкрепени с убедителна научна аргументация, сега е популярно, дори модерно занимание за мнозина учени, които не са специалисти в дадената област. В това се проявява ефектът на Дънинг-Крюгер – когнитивна склонност, при която неквалифицирани индивиди страдат от илюзорно превъзходство и погрешно оценяват способностите си много по-високо от средното.

Професор по археология установява, че големите прабългарски некрополи при град Девня са оставени от българите-берсили. Оттук следва извода, че от тези берсили е останало личното име Борис – от барс, планински лъв, който е тотем на берсилите, а също и племенното название берзити (березити, бърсаци), както и топонима Преслав (Берслав). Лингвистите отдавна са установили, че столицата Преслав има пряко съответствие с Переяславль – име на няколко града в древна Рус, с чисто славянската етимология 'прие славата'. Името Борис, засвидетелствано и като Богорис, се извежда от алтайски корен със значение 'малък'. Впрочем името Борис придобива широко разпространение сред източните славяни след мъченическата смърт на първите руски светци Борис и Глеб, чиято майка според летописите е 'болгарыня'. Но тези етимологии са установени не просто по съзвучие, а в резултат на познаване на фонетичните закони, неуморно научно дирене и преравяне на многобройни източници.

В резултат на интердисциплинарна експедиция, проведена под егидата на БАН и СУ „Свети Климент Охридски“, се прави документален филм Експедиция „Българи - Прародина“. В него се твърди, че в Северен Афганистан е открит двойник на Мадарския конник. Сценаристът на филма, който е доцент и доктор по изкуствознание, стига до извода, че „Прабългарите са с индоевропейски произход и най-вероятно произходът ни е от територията на днешен Иран“.

Колектив от автори с биологична квалификация – медицинска генетика, еволюционна биология, микробиология – изследва прабългарските гробове, за да установи факти от популационната генетика на българите. Идентификацията на погребенията се основава на различните погребални обреди у прабългари и славяни: докато славяните са практикували кремация, за прабългарите е характерно трупополагането. Но още първият от изследваните некрополи хвърля сянка на съмнение: гробът на Мостич от X век. Явно е, че находките са свързани с християнска, а не с прабългарска обредност. Въпреки това авторите смело стигат до констатацията, че „прабългарите не са тюрки и монголоиди, а спадат към иранската племенна група, т.е. българите са европеиди“.

Тук става дума за смесване на понятия и изопачаване на теории. Също като шмекерите на карти, авторите на псевдонаучни теории често прилагат трикове, с които

да обработят по-малко информирани читатели. Едни от най-популярните трикове е смесването на фундаментални, при това фундаментално различни понятия. Европеиди и монголоиди са понятия от антропологията; тюрки са народите, които говорят на тюркски езици, независимо от расовата им принадлежност. Българите расово и генетично съществено се различават от северните славяни, но принадлежността им към славянския свят се определя и от факта, че българският език е от славянското езиково семейство.

Впрочем подвеждащи материали в „Sъло“ не могат да се появят. Статиите се рецензират от специалисти, квалифицирани в съответната област. Чрез тях се поддържа висок професионален стандарт и се повишава достоверността на научните открития.